

ЗМІСТ

ВСТУП	6
-----------------	---

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФАСИЛІТАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ . . .	15
1.1. Поняття «фасилітації» в психологічній науці	15
1.2. Емпіричні дослідження фасилітації в психологічній науці та практиці	25
1.3. Дослідження педагогічної фасилітативної взаємодії у вітчизняній та зарубіжній психології	32
1.4. Теоретичні основи фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти	45
1.5. Психологічні чинники, що детермінують плин педагогічної фасилітації	64
<i>Висновки до першого розділу.</i>	71

РОЗДІЛ II. ФАСИЛІТАТИВНА ВЗАЄМОДІЯ В ПАРАДИГМІ ДІАЛОГІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	74
2.1. Філософсько-методологічні основи моделювання системи фасилітативного навчання на основі діалогу	74
2.2. Теоретико-методологічні детермінанти діалогізації освіти	89
2.3. Психолого-педагогічні основи евристичного діалогу у фасилітативній взаємодії	102
2.4. Фасилітативні задачі як передумова організації продуктивної фасилітативної взаємодії	116
<i>Висновки до другого розділу</i>	129

РОЗДІЛ III. КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ ПРОДУКТИВНОЇ ФАСИЛІТАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	132
3.1. Модель продуктивної фасилітативної взаємодії, її психологічні характеристики	132
3.1.1. Фрейм як структура даних для експлікації фасилітативної взаємодії	132
3.1.2. Фрейм як складова фасилітативної взаємодії	138

3.1.3. Аспекти фреймової детермінованості прагматичної зв'язності реплік як передумова організації успішної фасилітативної взаємодії	145
3.1.4. Моделі прагматичної взаємодії фасилітативних реплік в діалогічному дискурсі	152
3.1.5. Специфіка дискурсивних маркерів як фасилітативних засобів організації діалогічної взаємодії	163
3.1.6. Фасилітативне наповнення лексичних дискурсивних маркерів прагматичної зв'язності реплік в складі діалогічної єдності	169
3.1.7. Морфологічні дискурсивні маркери прагматичної зв'язності реплік у фасилітативній взаємодії	177
3.1.8. Імплицитна зв'язність реплік як засіб реалізації унісонних фреймів у фасилітативній взаємодії	180
3.2. Дискурсивний аналіз фасилітативних фреймів когезії в навчальній взаємодії в сучасних закладах середньої освіти	184
3.2.1. Психологічні механізми фреймової специфіки гармонійної фасилітативної взаємодії	184
3.2.2. Фреймова специфіка дисонансу діалогічних єдностей у фасилітативній взаємодії	192
3.2.3. Модусно-диктальне узгодження співрозмовниками мовленнєвих дій як основа реалізації успішної фасилітативної взаємодії в навчальному процесі сучасних закладів середньої освіти	200
3.2.4. Специфіка прагматичної когезії реплік за умов реалізації фреймів підпорядкування та прогнозування	202
<i>Висновки до третього розділу</i>	207

РОЗДІЛ IV. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФАСИЛІТАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ	212
4.1. Методи і процедура дослідження	212
4.2. Вплив соціальних характеристик на вибір суб'єктом типу спрямованості в спілкуванні	222
4.3. Співвідношення ідеальних уявлень щодо спрямованості в спілкуванні і реального вибору педагогами комунікативної стратегії фасилітативної взаємодії	227
4.4. Аналіз результатів школярів за типами спрямованості у фасилітативній взаємодії	234
4.5. Дослідження комунікативної спрямованості школярів через різні аспекти їхнього самоставлення	239

4.6. Вплив комунікативної спрямованості вчителя на фасилітативну взаємодію	249
4.7. Емпіричне дослідження окорухової активності школярів за умов їхньої участі у фасилітативній навчальній діяльності	265
4.7.1. Характеристика апаратурно-вимірювального комплексу.	265
4.7.2. Аналіз емпіричних результатів школярів за умов їхньої участі у фасилітативній освітній діяльності	270
<i>Висновки до четвертого розділу</i>	<i>283</i>
РОЗДІЛ V. СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ СТАНОВЛЕННЯ ГОТОВНОСТІ ШКОЛЯРІВ ДО ФАСИЛІТАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ	289
5.1. Актуалізація довільної та мимовільної уваги молодших школярів як передумова організації їх фасилітативної взаємодії	289
5.2. Концептуальні основи самовизначення учнів підліткового та старшого шкільного віку у фасилітативній взаємодії.	300
5.3. Форми навчальної діяльності школярів у фасилітативній взаємодії.	323
5.4. Структурно-функціональна модель формування готовності школярів до фасилітативної взаємодії	335
<i>Висновки до п'ятого розділу</i>	<i>351</i>
ВИСНОВКИ.	356
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	363
ДОДАТКИ	381

ВСТУП

Актуальність дослідження. В умовах перебудови сучасної системи освіти на засадах гуманізації, гуманітаризації та раціогуманізації проблема організації нестандартних, творчих та стимулювальних форм, засобів і методів освітньої діяльності набуває неабиякого значення. Значущою у цьому зв'язку виявляється фасилітативна взаємодія в педагогічному процесі закладів середньої освіти, адже саме зміст і особливості, функціональний план взаємостосунків учасників середньої освіти визначають можливості досягнення завдань гармонійного розвитку особистості школярів.

На жаль, фасилітативна взаємодія до цього часу не була предметом дослідження у вітчизняній психології. Вивчалися лише деякі її аспекти. Зокрема, на процесуально-технологічному рівні освітньої системи фасилітативна взаємодія досліджується як деякий колективний спосіб здійснення навчальної діяльності (Т.О.Гальцева, Л.О.Калмикова, Г.С.Костюк, С.Д.Максименко, М.О.Орап, Т.Д.Щербан). Як технологія і модель спільної діяльності педагога і учнів фасилітативну взаємодію вивчено в працях Г.О.Балла, О.М.Корніяки, Н.О.Михальчук, М.В.Папучі, К.Роджерса, D.Barnes, A.Maslow, F.Todd та ін. Як великою мірою ефективний спосіб опанування школярами змістом освітніх дисциплін фасилітативну взаємодію представлено в роботах Т.І.Доцевич, О.А.Кривопишиної, В.О.Моляко, К.В.Олександренко, Н.В.Чепелевої. Також існують дослідження різних аспектів фасилітативної взаємодії в процесі розв'язання мисленневих задач (Г.О.Балл, А.В.Брушлинський, R.W.Gardner, D.N.Jackson, S.Messick та ін.). На ролі внутрішнього діалогу для становлення здатності особистості до фасилітативної взаємодії наголошено в працях О.Ф.Бондаренко, Л.С.Виготського, О.В.Завгородньої, В.Л.Зливкова, С.О.Лукомської та ін. Щодо значення діалогічності мислення школярів у фасилітативній взаємодії йдеться в роботах О.М.Леонтєва, I.Malzman, E.Eisman, L.D.Brooks, W.A.Smith та ін.

Разом з тим, в роботах M.Lakin, M.Pelz, D.Peterson, M.A.Safren наголошується, що використання діалогу в існуючих емпіричних дослідженнях великою мірою обмежене процесуально-технологічним рівнем змісту освітнього процесу, недостатньою кількістю фасилітативних форм і методів навчання. Таким чином, діалог в репродуктивній монологічній системі освіти не здатний повною мірою виявити свій потенціал. Всі спроби наповнити сучасну освіту діалоговим змістом

призводять або до абсолютизації діалогу (приклад Школи діалогу культур (Г.О.Балл, О.В.Завгородня, В.Л.Зликов, О.М.Корніяка, В.Ф.Литовський, Н.О.Михальчук, Е.З.Івашкевич), або до незначних діалогових «вкраплень», наскільки це дозволяє організувати саме репродуктивну освіту (розвивальне, проблемне навчання (В.В.Давидов, Д.Б.Ельконін) тощо).

Не дивлячись на наукові здобутки Школи діалогу культур, які ми вже маємо, потенціал підготовки учнів за допомогою фасилітативних технологій взагалі не розкритий в освітній парадигмі, а фасилітативна взаємодія розглядається лише з позицій використання комунікативності і діалогічності суб'єктів навчальної взаємодії.

Діалог у сучасній освітній парадигмі сприяє розвитку особистості учня, проте не фасилітує створення ним свого власного життєвого шляху. Фасилітативна сутність діалогу може бути найбільшою мірою повно розкрита за умов, якщо учень самостійно буде вибудовувати свою освітню парадигму, проєктувати власну індивідуальну освітню траєкторію (Н.І.Жигайло, Р.В.Каламаж, І.Д.Пасічник, В.М.Ямницький).

Безперечним є те, що особистісна сфера учня як суб'єкта фасилітативної взаємодії щільно пов'язана з творчістю і діалогом школяра з зовнішнім світом (О.А.Кривопишина, В.О.Моляко, О.Л.Музика, R.V.Brisling, K.Cushner, E.-A.Gutt, O.J.Harvey, D.E.Hunt, H.M.Schroder та ін.). Причому, не йдеться про діалог, в якому пріоритетом постає логіка вчителя, з чим ми зіштовхуємося в системі розвивального навчання, або про діалог культур, проблемне навчання, а йдеться, передусім, про евристичний діалог, де пріоритетом та домінантою є логіка фасилітативної взаємодії, бажання та намагання самостійно здійснювати освітню діяльність (І.А.Зязюн, О.Я.Митник, Ю.М.Швалб, G.Crookes, Y.Guo, J.Kormos, A.Lu, Yu.Shao та ін.).

Зрозуміло, фасилітативна взаємодія має свої особливості, які й визначають її успішність та продуктивність. Ці особливості, на жаль, лише імпліцитно представлені в науковій літературі, а щодо їх емпіричного дослідження взагалі не йшлося. Якщо ж спеціально займатися проблемою організації фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти, то слід, безперечно, проводити спеціальні дослідження на різних вікових вибірках школярів. Адже в кожному віці особливості організації фасилітативної взаємодії будуть своєрідними, унікальними тощо. Таке комплексне вивчення, на нашу думку, зробить актуальним розв'язання багатьох питань. Маємо на увазі передусім залежність готовності школярів до фасилітативної взаємодії від розвитку їх пізнавальних процесів, індивідуальних характеристик особистості,

здібностей та здатностей, сформованості Я-концепції особистості та аспектів самоставлення тощо.

Адже розвиток фасилітативності в структурі комунікативної спрямованості школяра як, перш за все, певного балансу різних аспектів самоставлення, є фактично не розв'язаною проблемою. Насьогодні реально існує єдиний шлях актуалізації справжньої фасилітативності в педагогічній взаємодії. Це – тривалий шлях становлення та розвитку, що дозволяє індивіду самостійно, використовуючи власний потенціал особистісного розвитку, методом проб і помилок боротися з усталеними монологічними стереотипами міжособистісної взаємодії в педагогічній практиці. Зміни в житті суспільства сприяють створенню більш сприятливої обстановки для цього процесу. В умовах відповідності соціальних вимог індивідуальним тенденціям розвитку останнім часом дійсно відзначається деяке зростання фасилітативних пріоритетів у взаємодії, які базуються на діалогічних гуманістичних цінностях.

В результаті дослідження було визначено *наукову проблему*, важливу в теоретико-методологічному плані та актуальну в практичному. Вирішення цієї проблеми потребує створення теоретичної моделі фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти та її експериментальної перевірки. У зв'язку з цим важливим є вдосконалення методів дослідження, які можна було б застосувати щодо вивчення фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти. В контексті нашого дослідження слід виокремити та проаналізувати психологічні особливості, чинники та умови ефективної фасилітативної взаємодії, з'ясувати специфіку психологічних механізмів фасилітативної взаємодії, побудувати структурно-функціональну модель формування готовності школярів до фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти.

Об'єкт дослідження: фасилітативна взаємодія в педагогічному процесі закладів середньої освіти.

Предмет дослідження – психологічні особливості, чинники, умови та закономірності організації продуктивної фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати теоретичну модель продуктивної фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти, визначити її компоненти та структурні елементи; окреслити характеристики фасилітативної взаємодії, які сприятимуть виявленню специфіки таких комунікативно-прагматичних категорій, як інтенційність, референція, пресупозиції спілкування, що зумовлюють продуктивність та ефективність такої взаємодії; емпірично з'ясувати

особливості, чинники, умови та закономірності організації продуктивної фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти; розробити та апробувати структурно-функціональну модель формування готовності школярів до фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти.

Відповідно до мети були поставлені такі **завдання** дослідження:

1. Обґрунтувати загальні теоретико-методологічні основи дослідження фасилітативної взаємодії, окреслити її особливості, характеристики, виокремити типи фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти.

2. Створити концепцію дослідження, побудувати теоретичну модель продуктивної фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти, визначити її компоненти та структурні елементи.

3. Виокремити функції фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти з урахуванням типів такої взаємодії, уточнити психологічні характеристики дейктичних слів і виразів, які великою мірою визначають продуктивність фасилітативної взаємодії, з'ясувати типи експлікації дейксису.

4. Визначити психологічні механізми, завдяки яким здійснюється фреймовий сценарій фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти.

5. Розробити концептуальний апарат і підібрати методичний інструментарій дослідження.

6. На основі емпіричного дослідження встановити психологічні чинники готовності школярів до здійснення фасилітативної взаємодії, розкрити структуру самовизначення в підлітковому та старшому шкільному віці, які стимулюють здатність школярів до участі у фасилітативній взаємодії.

7. Апробувати програму психолого-педагогічної фасилітації; з урахуванням результатів експериментального дослідження побудувати структурно-функціональну модель формування готовності школярів до фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти.

8. З'ясувати психологічні особливості, чинники, умови організації продуктивної фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти.

У дослідженні було використано такі **методи**:

- *теоретичні* (теоретико-методологічний міждисциплінарний аналіз наукової літератури з метою встановлення стану розробленості досліджуваної проблеми, виокремлення понятійно-термінологічного апарату дослідження; інтерпретація і систематизація поліпарадигмальних

теоретичних аспектів для визначення й обґрунтування теоретико-методологічних підходів та принципів дослідницької роботи; мисленнєва індукція й дедукція, теоретичне моделювання з метою розробки концепції дослідження і створення теоретичної моделі продуктивної фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти, визначення її компонентів та структурних елементів; узагальнення результатів дослідження, аналіз генезису фасилітативної взаємодії, особливостей продуктивної фасилітативної взаємодії залежно від типів експлікації дейксису та ін.);

- *емпіричні* (психолого-педагогічний експеримент і його види: *констатувальний* – для вивчення початкового стану готовності школярів до фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти; опитування спеціалістів, бесіди з ними, вербальне тестування, контент-аналіз висловлювань-розуміння та продуктів діяльності респондентів – з метою отримання якісних і кількісних даних щодо типів спрямованості школярів та педагогів у фасилітативній взаємодії; для визначення рівнів сформованості самоставлення школярів з різними типами спрямованості школярів та педагогів у фасилітативній взаємодії; *формувальний експеримент* – для апробації у вищих освітніх закладах структурно-функціональної моделі формування готовності школярів до фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти; *контрольний експеримент* – з метою визначення якісних змін у показниках готовності школярів до фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти, зумовлених апробацією структурно-функціональної моделі формування готовності школярів до фасилітативної взаємодії);

- *математико-статистичні методи* – кореляційний, факторний та регресійний аналіз, метод семантичного диференціалу (стандартний 25-шкальний варіант аналізу розуміння тексту О.П.Журавльова та 9-шкальний особистісний диференціал О.Г.Шмельова (використано комп'ютерний пакет статистичних програм «Statistica»: версія 12.5.192.7). Застосовувалися методи математичного моделювання, встановлення відмінностей у розвитку досліджуваних ознак за допомогою параметричного (t-критерій Стьюдента) критерію обчислення відмінностей для незалежних вибірок; непараметричний коефіцієнт рангової кореляції г-Спірмена.

Наукова новизна дослідження. По-перше, *отримано нові положення, відмінні від раніше відомих у психологічній науці*, а саме:

1. Фасилітативна взаємодія безпосередньо залежить від здатності і умінь людини задавати запитання. При цьому суперечливу сутність

запитання ми розглядаємо не як протистояння тези і антитези, а як поєднання цих двох протилежностей, яке завдяки протистоянню смислів створюють деяке єдине знання, що постає зрозумілим з огляду на розв'язання даного протиріччя.

2. У процесі фасилітативної взаємодії діалогічна складова проектування і реалізації сучасної освіти ґрунтуватиметься на наступних компонентах цієї взаємодії: актуалізація діалогу в змісті навчального матеріалу як процесуальне поєднання диференціації та інтеграції знань (вміння ставити запитання та, завдяки ним, здійснювати фасилітацію); актуалізація ціннісно-емоційного компоненту фасилітативної взаємодії; актуалізація емоційного інтелекту суб'єктів взаємодії; актуалізація мотиваційних доменів, що детермінують створення учнями абсолютно нового знання; актуалізація цілепокладання і рефлексії учнів, вміння вибудовувати освітню індивідуальну траєкторію навчання в їх навчально-пізнавальній діяльності.

3. Фасилітативна задача є детермінантою організації фасилітативної взаємодії. Така задача обов'язково вміщує внутрішньо-діалоговий компонент. Крім того, фасилітативні задачі як базовий компонент мають в своїй структурі зовнішньо-діалоговий структурний елемент. Даний елемент спрямований на розвиток умінь учнів задавати запитання, одночасно обґрунтовувати, доводити і спростовувати твердження, скласти фрагмент бесіди і ін.

4. Фасилітативні задачі формують досвід виконання учнями не лише фасилітативної взаємодії, а й пізнавальної діяльності, досвід емоційно-ціннісного ставлення до дійсності, досвід творчої діяльності тощо. Результат фасилітативної взаємодії має орієнтуватися на запитання учня як результат його фасилітативної евристичної діяльності, що буде проаналізовано нами в якості критерію оцінки такої взаємодії. Останнє дозволить розглядати фасилітативну взаємодію як особистісно значущий інструмент для розвитку інтелектуальних та особистісних якостей і властивостей учнів шкільного віку, що *сприятиме набуттю школярами особистісних смислів, які унеможливають майбутню життєдіяльність індивіда поза фасилітативної діяльності.*

5. Когерентний дискурс розглядається як інтерсуб'єктивний простір, наповнений фасилітативним змістом в результаті взаємодії суб'єктів, тобто, – як наслідок діалогічних взаємостосунків. Такий складний перетин у фасилітативних взаємних впливах адресанта і адресата один на одного і контексту на них обох визначає як характер, так і форму організації та презентації фасилітативної взаємодії. Організована таким чином фасилітативна взаємодія представляє собою діалогічно структуровану

діяльність, яка ніби «вбирає в себе» конситуації спілкування. У випадку розуміння адресатом будь-якого висловлювання важливим є не тільки безпосередній контекст, в якому відбувається фасилітативна взаємодія, а й попередній і наступний контексти, в парадигмі яких можливими є різноманітні зміни. Контекст у даному разі слід описувати в термінах квазікогнітивних структур, а не з огляду на тексти або ситуації, щодо яких формулюється висловлювання. За умов організації фасилітативної взаємодії опис контексту вміщуватиме ті аспекти, які зазвичай іменуються мовленнєвими, соціальними і прагматичними.

6. Фреймовий сценарій фасилітативної взаємодії в закладах середньої освіти реалізується в діалогічних єдностях за допомогою таких психологічних механізмів: механізму прагматичного посилення адресантом форми запитань та їх функціонального плану, механізму лінійної організації фасилітативної взаємодії, механізму прогнозованої передбачуваності імпліцитних запитань, механізму актуалізації імпліцитних запитань, механізму прагматичної модальності.

По-друге, *отримано наукові результати, які дали змогу **вперше***: 1) запропонувати концептуальну модель продуктивної фасилітативної взаємодії; 2) виокремити функції фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти; 3) запропонувати психологічні механізми фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти; 4) визначити компоненти змісту шкільної освіти, які дозволяють спроектувати концептуальну модель продуктивної фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти; 5) побудувати теоретичну модель фасилітативної взаємодії в навчальному процесі закладів середньої освіти; 6) запропонувати поняття фасилітативної задачі, визначити її зміст; 7) виокремити передумови організації успішної фасилітативної взаємодії в інтерсуб'єктному просторі; 8) розкрити структуру фасилітативної взаємодії з урахуванням психолінгвістичних теоретико-методологічних засад; 9) визначити типи фасилітативної взаємодії; 9) виокремити типи експлікації дейксису, які актуалізують фасилітативну взаємодію; 10) визначити комунікативні маркери, що позначають саме фасилітативну інтенцію у суб'єкт-суб'єктній взаємодії; 11) вивчити фасилітативну взаємодію в навчальному процесі закладів середньої освіти на емпіричному рівні; 12) встановити психологічні чинники готовності школярів до здійснення фасилітативної взаємодії; 13) розкрити структуру самовизначення в підлітковому та старшому шкільному віці, які стимулюють здатність школярів до участі у фасилітативній взаємодії; 14) з'ясувати психологічні особливості, чинники, умови та закономірності організації продуктивної

фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти; 15) проаналізувати аксіологічні детермінанти діалогу Сходу і Заходу на загальному методологічному рівні проектування фасилітативної освітньої моделі; 16) окреслити аксіологічні пріоритети двох цивілізаційних типів – східного і західного, їхнє значення для організації продуктивної фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти; 17) сформулювати принцип діалогової рефлексії; 18) визначити історико-культурні передумови фасилітативної взаємодії; 19) виділити психологічні передумови успішної реалізації програми психолого-педагогічної фасилітації.

По-третє, **вдосконалено**: 1) зміст складових алгоритмізації вчителем евристичної діяльності школярів; 2) послідовність етапів застосування евристичного діалогу у фасилітативній взаємодії в навчальному процесі середніх закладів освіти; 3) характеристики фасилітативних функцій пресупозиції, неусвідомлених адресатом імплікацій, пропозицій; 4) особливості розгортання діалогічного дискурсу; 5) механізми наповнення змістом і смислом семантичних лакун; 6) зміст мовленнєвих жанрів, які безпосередньо пов'язані з фреймовою інтерпретацією діалогічних ситуацій, покладених в основу фасилітативної взаємодії; 7) структуру фрейму щодо фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти; 8) механізми зв'язку фасилітативної взаємодії із типом комунікативної координації діалогічних реплік або єдностей, діалогічних маркерів тощо; 9) типи прагматичної зв'язності діалогічних реплік; 10) зміст психологічних екстралінгвістичних чинників, які безпосередньо впливають на успішність та продуктивність фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти; 10) засоби дейксісу, які виконують роль актуалізаційних компонентів ситуації фасилітативної взаємодії; 11) складові денотативного змісту висловлювання (мовленнєвого акту), які набувають неабиякого значення для фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти; 12) особливості зміни ролей у фасилітативній взаємодії; 13) найважливіші характеристики дейктичних слів і виразів, які великою мірою визначають продуктивність фасилітативної взаємодії; 14) особливості експлікації фасилітативних маркерів, які використовуються адресантом у фасилітативній взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти; 15) структуру самовизначення в підлітковому та старшому шкільному віці, складові якої стимулюють здатність школярів до участі у фасилітативній взаємодії; 16) психологічні механізми алгоритму роботи школярів в майстернях фасилітативного характеру.

Набули подальшого розвитку: 1) ідеї тісного зв'язку фасилітативної взаємодії з ментальністю; 2) якісні й кількісні ознаки елементів діалогічності у фасилітативній взаємодії, які спостерігаються в усіх її когнітивних, креативних, і оргдіяльнісних навчальних методах; 3) характеристики «інтенційність», «референція», «пресупозиції спілкування» у фасилітативній взаємодії; 4) положення щодо конвенційної природи фасилітативної взаємодії; 5) психологічні аспекти дискурсивних маркерів, які відображують комплексну характеристику мовленнєвої поведінки співрозмовників у фасилітативній взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти; 6) способи презентації в мовленні співрозмовників прагматичної когезії діалогічних реплік, які визначатимуть успішність фасилітативної взаємодії; 7) психологічні характеристики маркерів, які виконують роль фасилітативних предикторів у навчальній взаємодії; 8) особливості процесу смислоутворення в ході фасилітативної взаємодії.

Практичне значення дослідження визначається тим, що його результати можуть бути застосовані в різних галузях психологічної практики – зокрема, для *побудови методології* дослідження фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти; *організації діагностики* фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти з урахуванням статевих та індивідуальних особливостей особистості, типів спрямованості спілкування у міжособистісній взаємодії, особливостей інтелектуальної діяльності школярів, характеристик їх пізнавальних процесів; *розробки* структурно-функціональної моделі готовності школярів до фасилітативної взаємодії і *створення* цілісної теоретико-методологічної системи успішної реалізації програми психолого-педагогічної фасилітації; *визначення* психологічних особливостей, чинників, умов та закономірностей організації продуктивної фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти; *сприяння* розвитку особистості школярів у фасилітативній взаємодії. Розроблені авторкою і використані на різних етапах емпіричного дослідження анкети та тести можуть бути застосовані для визначення успішності фасилітативної взаємодії в педагогічному процесі закладів середньої освіти.

Матеріали дослідження можуть бути використані в процесі викладання таких дисциплін, як «Вікова психологія», «Педагогічна психологія», «Загальна психологія», «Історія психології», «Соціальна психологія», «Психологія особистості», «Психологія творчості», «Психологія інтелекту».